

Personalitatea săptămânii: Emil Racoviță – Pionier al explorării abisurilor marine (15 noiembrie 1868 – 19 noiembrie 1947)

De către
Monitorul de Vaslui
22 noiembrie 2024

Sunt oameni care în trecerea lor prin viață au lăsat o rază de lumină ce nu se va stinge niciodată și al căror nume va cinsti de-a pururi poporul din sânul căruia s-au ridicat, fiind o pildă adânc grăitoare și vrednică de urmat. Unul dintre aceștia a fost la noi Emil Racoviță, neînfricat explorator al singurătăților înghețate ale Antarcticii, întemeietor al primului institut de speologie din lume și al biospeologiei, scriitor nuanțat și subtil, bărbat vrednic și înțelept cu care se va mândri, întotdeauna poporul nostru.

Doctor al Facultății de științe din Sorbona apreciat pe plan mondial, Emil Racoviță a semnat, în anul 1907, actul de naștere al biospeologiei, definită de el ca știință a formelor de viață din mediul subteran. S-a numărat printre pionierii studiului animalelor marine, a fost unul dintre primii naturaliști ce a

stabilit criterii pertinente de ocrotire a naturii, a introdus în biologie concepții originale de incontestabilă valoare în teoria evoluției.

Emil Racoviță provenea dintr-o veche familie moldovenească, atestată documentar încă din sec. al XVI-lea, din care au făcut parte oameni de vază și chiar domnitori intrați în istorie prin ctitoriile și actele lor de vitejie. Eruditul biolog, speolog și explorator s-a născut la Iași, fiind al treilea copil al familiei Gheorghe Racoviță. Tatăl său a fost de profesie magistrat și membru fondator al societății literare Junimea, iar mama o talentată pianistă. Și-a petrecut copilăria la moșia familiei din localitatea Șurănești, Județul Vaslui.

Viitorul explorator și-a început studiile la pitoreasca școală din Păcurarii Iașului, lăsându-se pătruns de farmecul fără seamăn al povestirilor dascălului său, Ion Creangă, pentru a și le încheia la Liceul „Institutele Unite”, unde a fost coleg cu Grigore Antipa și i-a avut profesori, printre alții, pe Alexandru D. Xenopol, Petru Poni și geologul Grigore Cobălcescu, care a reușit să-i dăruiască pasiunea pentru cercetarea naturii.

Trimis de părinți la Paris pentru a-și lua licența în drept, el studiază concomitent și cursurile Școlii de antropologie. După obținerea cu succes a licenței în drept, se înscrie la Facultatea de Științe a Universității din Sorbona, iar după absolvire lucrează la laboratoarele „Arago” în cadrul stațiunii de biologie marină Banyuls-sur-Mer.

Racoviță s-a avântat în cunoașterea lumii vii cu toată pasiunea și energia tinereții sale, dezvăluind calități deosebite. La vârsta de numai 25 de ani este ales membru al Societății zoologice din Franța, în 1900 este cooptat membru al consiliului de administrație, iar mai târziu (1925) președinte de onoare.

Ca o încununare a muncii sale este recomandat să participe ca naturalist în cadrul expediției antarctice belgiene, desfășurate la bordul navei „Belgica”, pe parcursul căreia a adunat un bogat material științific, materializat în nu mai puțin de 60 de volume publicate ulterior. Savantul român a întreprins un studiu aprofundat asupra vieții balenelor, pinguinilor și a unor păsări antarctice, care i-a adus o reputație bine meritată.

Pentru Emil Racoviță expediția a constituit un extraordinar prilej de a-și lărgi orizonturile, în condițiile deosebit de grele ale iernii petrecute dincolo de Cercul Polar. Într-o conferință susținută la Ateneul Român, Racoviță povestea despre expediția din Antarctica: „În vârtejul ce ne stăpânea auzul, în vârtejul urgiei înghețate ce ne mișca trupul, în alba întunecime ce ne lua vederile, ne simțeam așa de pierduți și așa de singuri, încât speranța ne părăsea și numai un singur simțământ ne susținea, simțământul datoriei”.

Visele și spiritul său de aventură l-au purtat în Insulele Baleare și Caraibe, America Latină și în diferite colțuri din Europa. Câteva sute de mostre din flora și fauna regiunilor cercetate, adunate de Racoviță, au fost studiate de numeroși cercetători, care au descris sute de forme necunoscute până atunci în lumea vegetală și animală.

După decenii petrecute în Franța, s-a întors în țară și a fondat la Cluj, în anul 1920, primul Institut de Speologie din lume, adevărat centru al cercetărilor biospeologice mondiale, în cadrul căruia a predat primul curs de biologie generală din România. S-a implicat profund și durabil într-o activitate susținută pentru a aduce schimbări înnoitoare, imperios necesare în sistemul de educație și cercetare științifică din țară. Deși a întâmpinat multe și felurite piedici, a mers mai departe, cu tenacitate și perseverență, sacrificându-și timpul și puterea de muncă cuvenită, în primul rând, cercetării științifice.

După august 1940, când, prin Dictatul de la Viena, Clujul a devenit parte a Ungariei, Emil Racoviță s-a mutat la Timișoara. După război s-a întors la Cluj, însă revenirea a fost dificilă, mai ales din cauza opoziției autorităților locale. Institutul a cunoscut o perioadă de regres spre sfârșitul vieții lui Racoviță, departe de gloria tinereții. Ultimii ani ai savantului, deși nu marcați de sărăcie extremă, au fost departe de a fi prosperi.

Opera lui Emil Racoviță nu impresionează prin volum, ci prin consistență. Fiecare paragraf, fiecare frază din scrierile lui degajă o forță extraordinară, prin care se face simțită o impresionantă profunzime de gândire. Abnegația și devotamentul cu care s-a angajat în dezvoltarea științei i-au fost răsplătite,

comunitatea științifică internațională oferindu-i un număr impresionant de distincții și funcții onorifice.

Ca om era de o mare simplitate în toate și de o cuceritoare bonomie. Îi plăcea mult să povestească și să fie ascultat. Te fermeca prin varietatea cunoștințelor, bogăția amintirilor, prin darul său inegalabil de povestitor, prin personalitatea lui vie și puternică. A ținut zeci și zeci de conferințe în care nu știai ce să admiri mai mult, vasta cultură generală și știința sa, verva scânteietoare și umorul său sănătos.

Spirit generos, excepțional organizator, adânc implicat în tot ceea ce și-a asumat să înfăptuiască, a simțit nevoia să împărtășească și celorlalți învățăturile acumulate pe parcursul rodniciei sale activități. Tot ceea ce a făcut a fost pornit din inimă, a acționat doar atunci când a fost ferm convins că ceea ce face este necesar și legitim. Un patriot autentic ce a asigurat țării nu doar reputația de a fi ani în șir centrul mondial al biospeologiei, ci și prioritatea de a deține ctitoria întâiului institut de speologie din lume.

Până aproape de sfârșitul inexorabil, Emil Racoviță și-a păstrat luciditatea perfectă a minții, agerimea intactă a simțurilor. Puterea fizică însă slăbea văzând cu ochii. La data de 17 noiembrie 1947, mistuit de o boală necruțătoare, lumina din ochii omului de știință Emil Racoviță s-a stins pentru totdeauna. O dată cu dispariția lui, națiunea română a pierdut unul dintre cei mai de seamă fii ai săi, un om care a fost în același timp pionier al științei și slujitor fără de odihnă al societății. Contribuind la îmbogățirea tezaurului de valori spirituale ale omenirii, Racoviță este unul dintre cei mai respectați savanți ai lumii, căruia va trebui să-i aducem mereu prinosul nostru de cinstire și prețuire.

Bibliotecar, Luciana Macovei

Biblioteca Județeană „Nicolae Milescu Spătarul” Vaslui

Bibliografie: Emil Racoviță. Corneliu Pleșa. București: Editura Ion Creangă, 1983. Emil Racoviță și expediția Belgică. Alexandru Marinescu. București: All, 1998. Emil Racoviță: Fondatorul biospeologiei. C. Motaș, C.A. Ghica. București: Editura Științifică, 1969.